

Вопрос: Представьтесь, пожалуйста.

Ответ: Жилиховский Степан Иванович.

Вопрос: В каком году родились?

Ответ: В 1932, 2 серпня.

Вопрос: Где Вы родились?

Ответ: В селі Голобутів.

Вопрос: А где Вы жили, когда пришли немцы?

Ответ: Тут, в Райліве.

Вопрос: Вы видели, как немцы зашли? Что происходило в оккупацию?

Ответ: То було дуже давно. Ну як вони....танками проїхали і поїхали. Частина вже порядки встановляла, а частина пішла на фронт дальше. Мі працювали в кузні кузнецами - дід, батько. Так жили. Хозяйство своє вели.

Вопрос: Когда сюда немцы пришли?

Ответ: В 1941, літом.

Вопрос: На тот момент тут были евреи?

Ответ: Були. Їх тут багацько було.

Вопрос: Что немцы делали с евреями? Что Вы видели?

Ответ: Шо я видів? Порядки, які були. Я ж пацан ще був. Шо я тоді міг розуміти? Видів, як машини їздили в той лісок, людей возили. Потім уже діду розказував, що то євреїв тудя везуть. Ями копають які-то тут. Тоже не знали, шо там буде, як там буде. І вони самі не знали! Допустім, два чи три чоловіка загрузили на машину і везли туди копати ями. Потому їх перших вбивали, шоби сліду не було. Розумієте? Ну і возили машини. То всі сиділи на полу, два гестоповца з автоматами впереді. І возили. Но там вже ніхто не доступив, бо стріляли! Там роздівали і стріляли, і у яму всі падали і все. Як вони вже уїзжали надвечір, ми бігали дивитись, то земля отак во ходила. Знаєте, хто впав, у руку там прострілили чи ногу, а все одне падав, розумієте. А вони потім на ніч заливали якимось карбідом все щоб затопити. Но були случаї, казали, шо і втікло кілька чоловік. Десь під край голову підпхав, щоб воздуха хватило, щоб не хліпнути того карбіду. Було, шо повтікало кілька чоловік... Роздівали догола, була така плаха - широка доска. На ту плаху –по десять чоловік. І стояв пулемьот (ми так здалека дивились). Стояв стіл, відро води, відро спирту. І фріц у білих рукавичках за пулемьот: «Дрррр!» Час від часу пішов собі у горнятко спирту ликнув, водою запив. І походжує собі, поки тих розділи знов. І так вот цілий день від дев'ятої до шостої години. Потім ту одержу всю, золото хто мав, розумієте, зуби хтось мав, кольца, серьги, браслети - то все...чемодан такий на столі стояв, і то все золото тудя скидали.... Ото таке я видів та понаслушав, шо старші в кузні говорили.

Вопрос: Давайте определимся с тем, что Вы видели сами, а что старшие рассказывали. Вы говорите, что их возили. Где Вы были?

Ответ: Ми худобу пасли. Тут дорога була.

Вопрос: Вы видели, как их возили по дороге. На каком расстоянии Вы находились от дороги?

Ответ: То коли як. Метрів 15-20, бо не підпускали.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

Вопрос: Значит, Вы видели лица людей?

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Ответ: Так.

Вопрос: Вы сказали, что там были эсэсовцы с автоматами. А кто еще сопровождал евреев?

Ответ: Охрани там було багацько. І в чорних, і в синіх..

Вопрос: Где охрана находилась?

Ответ: Там же, коло ями.

Вопрос: Но мы сейчас с Вами говорим о том, когда их везли.

Ответ: Там були і в чорних мундирах, і в синіх...видно, поліцейські то були.

Ответ: Полицейские немецкие или украинские?

Ответ: Не знаю.

Вопрос: Люди, евреи, которых везли, как они выглядели?

Ответ: Там народ був всякий. Може, і поліцейські були, месні. Прийшоа до дому – то он обов'язково розказував щось дома, розумієте. Ну а ті вже приходили до кузні. Знаєте, прийшло там мужиків 10-12 коней кувати, вози робити та й пересказували все. А я з дідом все в кузні та й понаслуховався.

Вопрос: И что они рассказывали?

Ответ: Як розстрілювали....як ото все. Шо гетто в Стрию є. Кажуть,що всіх зігнали євреїв до того гетта. І охораняли. А потом ввозили. ...І вже як ото все закінчилось, там було дві ями. Одна була там, де той курган стоїть.

Вопрос: Значит, Вы видели, как по дороге ехали грузовики. А когда стреляли, Вы ямы видели?

Ответ: Коли вони вже поїхали звідти.

Вопрос: А когда они приехали и стреляли. Вы сам расстрел видели?

Ответ: Ні. Як везли – бачив. А то вже тільки розказували.

Вопрос: То есть, сам расстрел Вы не видели, были в это время в поле. А Вы слышали, как стреляют?

Ответ: Чути було, як стріляють. Ми були, нехай, 200-300 метрів, дальше вони не підпустили.

Вопрос: Сколько времени Вы слышали стрельбу?

Ответ: То довго було...місяць або два.

Вопрос: Ту группу, которую Вы видели, как везли. Сколько по времени их стреляли?

Ответ: Ну, полчаса проходило поки вони там...то...пораздевались. Одітого не стріляли.

Вопрос: Откуда Вы знаете, что они раздевались ?

Ответ: Розказували.

Вопрос: Поехал грузовик. Их там стреляли. А потом еще был грузовик?

Ответ: Згрузили, грузовик повернувся і поїхав по дорозі.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

Вопрос: Вы видели, как он снова поехал?

Ответ: Так, видів, як машини йшли.

Вопрос: Были еще машины? Сколько машин было в тот день?

Ответ: Дві-три машини їздили постійно.

Вопрос: Сколько раз в тот день машины ездили?

Ответ: Точно не можу сказати. Разів 10-15, а може, і більше. Скільки тут в Стрій? Загрузив 25 чоловік і назад вертався.

Вопрос: А когда закончили стрелять?

Ответ: Десять годин о шостій.

Вопрос: А начали?

Ответ: Рано...о пів десятій десь. Бо о дев'ятій приїзжали, поки то...

Вопрос: Вы не были на том месте, где стреляли, после того?

Ответ: Після був. То земля там тако ходила.

Вопрос: А кто присыпал яму, Вы не знаете?

Ответ: Ні.

Вопрос: Вы говорили про карбид, про карболку, что туда сыпали.

Ответ: То видно було, коли ми приходили. Білим було залито. То самі євреї то робили: розводили, заливали.

Вопрос: Но Вы не видели, это уже рассказывали?

Ответ: Ні, ми тільки бачили, що залито тут білим було. А потім вже яму запечатали, глиной засипали і все.

Вопрос: То был один день. А еще повторялись такие случаи?

Ответ: Як то був один день? То було, може, місяців два-три, розумієте. Вони, видко, не тільки стрійських возили сюди. Видко, і з Дрогобича, і з Ніколаєва возили. Все в гетто возили, а потом з гетто забирали.

Вопрос: Как то место называется, где стреляли?

Ответ: Мочар. То під горою.

Вопрос: А что было за место, где были ямы вырыты?

Ответ: На тім місці, де ті ями є, брали землю на цеглу, на кірпіч. Потому приїхали і заперили це робити.

Там такий курган, де та яма була, острій такий. А ту решту землю вибрали. То сказали, щоб то оставили, не трогали. Будуть робити пам'ятник. А друга яма дальше була, метрів, може, 400 чи 500. Та я там був роки 3-4 тому. То там тільки голови, черепа, розумієте. То, видко, там зуби шукали, то голови там наставлені рядами. Видко, там корпались.

Вопрос: В каком году?

Ответ: Десять в 1961 я там був.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Ответ: Чуєте, кажу ж, що рядками черепа стояли. Я ще був з кимось і питаю: «Чого це голови так рядками?»

А мені кажуть: «То, напевно, дантисти зуби шукали, думали, що золото там було».

Вопрос: А сейчас там что?

Ответ: Та яма, ще, можливо, стоїть там. То та, що той курган стоїть, то само собою. Там глину беруть, але не на тій місці, а дальше.

Вопрос: Давайте еще поговорим о том, что Вы видели. Вы говорили, что расстрелы длились несколько месяцев.

Ответ: Я не знаю, наскільки то правда, але казали, що 16 тисяч людей там розстріляли.

Вопрос: Вы коров пасли. В другие дни Вы видели, как возили людей?

Ответ: Ми каждый день пасли і каждый день возили.

Вопрос: Это были все такие же грузовики?

Ответ: Німецькі такі, не криті, а відкриті машини були. І через години півтори-дві знов йшли...То було дві машини, постійно курсировали.

Вопрос: Сколько, примерно, человек находилось в машине?

Ответ: Человек десь 20-25.

Вопрос: Что за люди это были?

Ответ: Там був всякий народ: і малі, і старі. Вони даже, якщо Ви перехували когось, всю родину відстрілювали.

Вопрос: Так туда даже попадали и украинцы? Вы знаете таких украинцев, которых тоже там везли?

Ответ: Ні, не знаю.Шо, я тоді пацан був.

Вопрос: Вы говорите, что были евреи, которые бежали от расстрела. Когда Вы были в поле, не видели людей, которые убегали?

Ответ: Один чоловік тікав. Ми виділи, бо недалеко були. І вже лишилося до ліска, ліщина там така росла, метрів десять. А німці верхи на лошадях (вони мали осідлані лошаді) дігнули його під самою ліщиною і застрелили. Прив'язав шнурок (мав коло сідла), прив'язав за ноги до сідла – і в яму. В яму, там де розстрілювали.

Вопрос: Это Вы сами видели?

Ответ: Як його тягнули.

Вопрос: А как в него стреляли?

Ответ: То було метрів 300 від нас. І то момент було! Шо то він на лошаді наздогнав и все!

Вопрос: Но Вы видели момент выстрела?

Ответ: Ну, то так, здалека.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling or grammar for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Ответ: Один.

Вопрос: После того, как уничтожили евреев там, в тех ямах, оставались еще евреи в Райливе?

Ответ: Не знаю. Напевно, що десь були, переховались. Но я не бачив.

Вопрос: И не слышали, чтоб кого-то хватали, забирали, уводили?

Ответ: Розумієте, поки німець, фриц, був тут, вам того ніхто і не сказав би. То було під загрозою смерті все було. А вже як руські прийшли, то...Може, там і було...тим ніхто не інтересувався. Якби ви хоть одного чоловіка знайшли старшого в Стрию, він би точно все розказав. Я не хочу говорити, що в селі не лишилось нікого.

Вопрос: Вы думаете, что они были, оставались?

Ответ: Я думаю, що і до сьогодні ще є. Таке не може бути, розумієте, тому що, якби старші помирали, то сину б своєму чи дочці все розказали.

Вопрос: Когда евреев везли на машинах, когда их там расстреливали, Вы слышали какие-нибудь крики?

Ответ: Там не тільки крики, там і лементи були, і плачі були.

Вопрос: Кто плакал?

Ответ: Та євреї плакали. Там і діти були, і старі жінки.

Вопрос: И в грузовиках когда ехали, тоже плакали?

Ответ: І кричали, як везли. То вони вже знали, куди їх везуть. Одні кричали, другі плакали, треті співали.

Вопрос: Что пели?

Ответ: Своє там щось.

Вопрос: А с того места, где расстреливали, слышны были крики?

Ответ: То страшний крик був там! Дітвора плакала...

Вопрос: Из какого оружия стреляли?

Ответ: Там пулемет стояв.

Вопрос: И Вы слышали пулеметные очереди?

Ответ: Так. І потому розказували, що на триногі пулемет стояв і фриц в білих перчатках із нього....

Вопрос: Уже после тех нескольких месяцев расстрелов были ли еще случаи, чтоб привозили и убивали людей?

Ответ: Ні. Вони так, розумієте, вичистили лагерь, гетто, що вже нікого там, мабуть, не лишилось.

Вопрос: Когда Вы все это увидели в первый день, потом вечером пришли домой.

Ответ: Зразу було страшно. Додому як я прийшов, то я і дома розказав. Бабушка моя така богомільна була. У неї не було різниці: чи то поляк, чи то єврей, чи руський. Каже: «Ой, людей вбивають, дітей вбивають!» Но то неприємна справа...ну.... часи такі були страшні.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

Вопрос: А на другой день Вы опять должны были идти коров пасти?

Ответ: Ну, ми кожного дня мали пасти.

Вопрос: И опять приходилось это все видеть?

Ответ: А куди було подітись? А нам то інтересно пацанам було, знаєте. А близько підійти боялись.

Вопрос: А много там вас, пацанов, было?

Ответ: Було нас 10-15 пацанів. Котрі малі, то ми не пускали їх, ну, років 6-7. А вже такі років по 10-12, то вже підступали ближче.

То, що я знав, то все розказав. Неприємно то. Що зробиш? Народ є народ. Як той казав: «Гітлер зачав, а Сталін скінчив».

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.